

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:2019/85

Karar Sayısı:2019/88

Karar Tarihi:14/11/2019

R.G.Tarih-Sayısı:17/1/2020-31011

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Selendi Asliye Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 67. maddesinin (1) numaralı fıkrasının “*Soruşturma ve kovuşturma yapılmasının, izin veya karar alınması veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğu hallerde; izin veya kararın alınmasına veya meselenin çözümüne veya...*” bölümünün Anayasa'nın 10., 36. ve 141. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Ceza davasının zamanaşımı nedeniyle düşürülmesi kararının Bölge Adliye Mahkemesince bozulması üzerine itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 67. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“(1) Soruşturma ve kovuşturma yapılmasının, izin veya karar alınması veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğu hallerde; izin veya kararın alınmasına veya meselenin çözümüne veya kanun gereğince hakkında kaçak olduğu hususunda karar verilmiş olan suç faili hakkında bu karar kaldırılincaya kadar dava zamanaşımı durur.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Engin YILDIRIM, Hasan Tahsin GÖKCAN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Recep KÖMÜRCÜ, Burhan ÜSTÜN, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Kadir ÖZKAYA, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU ve Selahaddin MENTEŞ'in katılımlarıyla 19/9/2019 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör İsmail Emrah PERDECİOĞLU tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanan Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Uygulanacak Kural ve Sınırlama Sorunu

3. Anayasa'nın 152. ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddelerine göre bir davaya bakmakta olan mahkeme, o dava sebebiyle uygulanacak bir kanunun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin

hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi hâlinde veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması durumunda bu hükümlerin iptalleri için Anayasa Mahkemesine başvurmaya yetkilidir. Ancak anılan maddeler uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması, iptali talep edilen kuralın da o davada uygulanacak olması gerekir. Uygulanacak kural ise bakılmakta olan davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

4. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, 5237 sayılı Kanun'un 67. maddesinin (1) numaralı fıkrasının "*Soruşturma ve kovuşturma yapılmasının, izin veya karar alınması veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğu hallerde; izin veya kararın alınmasına veya meselenin çözümüne veya...*" bölümünün iptalini talep etmiştir.

5. Anılan bölümde dava zamanaşımının durma hâllerinin bir kısmı düzenlenmiştir. Bakılmakta olan davada soruşturma aşamasının tamamlandığı ve kovuşturmanın sonucunun başka bir mahkemede devam etmekte olan davanın sonucuna bağlandığı görülmektedir. Bu nedenle itiraz konusu kuralda yer alan "*Soruşturma...*", "*...izin veya karar alınması...*", "*...izin veya kararın alınmasına...*" ibareleri ile "*...meselenin çözümüne...*" ibaresinden sonra gelen "*...veya...*" ibaresinin bakılmakta olan davada uygulanma imkânı bulunmamaktadır. Bu itibarla anılan ibarelere ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddi gerekir.

6. İtiraz konusu kuralda yer alan "*...ve kovuşturma yapılmasının,...*" ile "*...sonucuna bağlı bulunduğu hallerde;...*" ibareleri ise bakılmakta olan davada uygulanma imkânı bulunmayan kurallar yönünden geçerli ortak kural niteliğindedir. Bu itibarla kuralın kalan bölümünün esasına ilişkin incelemenin "*...veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin...*" ve "*...veya meselenin çözümüne...*" ibareleri ile sınırlı olarak yapılması gerekir.

7. Ancak bu suretle sınırlanan bölüm, kovuşturmaların yanı sıra soruşturmalar yönünden de uygulama alanı bulmaktadır. Başvuruya konu davanın konusunun devam etmekte olan bir kovuşturma olduğu gözetildiğinde sınırlanan bölüme ilişkin esas incelemenin "*...kovuşturma...*" ibaresi yönünden yapılması gerekmektedir.

8. Açıklanan nedenlerle 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 67. maddesinin (1) numaralı fıkrasının;

a. "*Soruşturma ve kovuşturma yapılmasının, izin veya karar alınması veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğu hallerde; izin veya kararın alınmasına veya meselenin çözümüne veya...*" bölümünde yer alan "*Soruşturma...*", "*...izin veya karar alınması...*", "*...izin veya kararın alınmasına...*" ibareleri ile "*...meselenin çözümüne...*" ibaresinden sonra gelen "*...veya...*" ibaresinin itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma imkânı bulunmadığından bu ibarelere ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

b. Kalan bölümün esasına ilişkin incelemenin "*...veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin...*" ve "*...veya meselenin çözümüne...*" ibareleri ile sınırlı olarak "*...kovuşturma...*" ibaresi yönünden yapılmasına,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

B. İtirazın Gerekçesi

9. Başvuru kararında; bakılmakta olan davanın sonucunun kadastro mahkemesinde görülmekte olan bir başka davada çözülmesi gereken meselenin sonucuna bağlı olduğu ve bu nedenle 5237 sayılı Kanun'un 67. maddesi uyarınca 15/5/1996 tarihinde verilen durma kararından dolayı yargılamanın devam ettiği belirtilmiştir. Kararda, davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasının Anayasa'nın 141. maddesinin gereği olduğu ve başvuru konusu davada tarafların bir kusuru bulunmamasına karşın devlete atfedilebilecek gecikme nedeniyle 1995 yılında işlendiği iddia edilen bir fiilden dolayı yargılamanın uzamasının adil yargılanma hakkına aykırılık oluşturduğu ileri sürülerek Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemelerinde makul sürede yargılanma hakkının ihlali ile sonuçlanan kararlarından örnekler verilmiştir. Ayrıca bakılmakta olan davadaki duruma benzer biçimde aynı tarihlerde aynı suç için açılmış ve bekletici mesele söz konusu olmayan başka davalarda zamanaşımı nedeniyle davanın düşmesi kararı verilebilirken bakılmakta olan davanın sanıkları yönünden bu kararın verilememesinin eşitlik ilkesine ve ayrımcılık yasağına aykırı olduğu belirtilerek kuralın Anayasa'nın 10., 36. ve 141. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

10. İtiraz konusu kural, kovuşturma yapılmasının başka bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğu durumlarda ilgili meselenin çözümüne kadar dava zamanaşımının durmasını öngörmektedir.

11. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir*" denilerek yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme hakkı ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır.

12. Anayasa'nın anılan maddesinde güvenceye bağlanan adil yargılanma hakkının önemli unsurlarından biri de makul sürede yargılanma hakkıdır. Anayasa'nın 141. maddesinin son fıkrasında da "*Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir*" denilmek suretiyle davaların makul bir süre içinde bitirilmesi gerekliliği açıkça ifade edilmiştir. Bu hak gereğince devlet, yargılamaların gereksiz yere uzamasını engelleyecek etkin çareler oluşturmak zorundadır. Bu bağlamda hukuk sisteminin ve özellikle yargılama usulünün yargılamaların makul süre içinde bitirilmesini mümkün kılacak şekilde düzenlenmesi ile mahkemelerin nicelik ve nitelik bakımından yeterli miktarda insan kaynağı, araç ve gereçlerle donatılması makul sürede yargılanma ilkesinin bir gereğidir. Ancak bu amaçla alınacak kanuni tedbirlerin, yargılama sonucunda işin esasına yönelik adil ve hakkaniyete uygun bir karar verilmesine engel oluşturmaması gerektiği tartışmasızdır. Bu ilkelere uygun olmak kaydıyla yargılama yöntemini belirlemek kanun koyucunun takdirindedir.

13. *Zamanaşımı*, gerek yürürlükte olan 5237 sayılı Kanun'da gerekse 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen önemli bir hukuki kurumu ifade etmektedir. Anılan kurum ile cezalandırma erkini elinde tutan devletin suçları zamanında takip etmesi, şüphe altındaki kişileri zamanında yargılatması ve bu kişilere ceza verilmesi hâlinde cezaların belli bir süre içinde çektirilmesi gereklerinin sağlanması amaçlanmaktadır. Ayrıca zamanaşımı kurumu ile mahkemelerin zamanın geçmesi nedeniyle güvenilirliği kalmayan, eksik ya da ulaşılmaması zor kanıtlara dayanarak uzak geçmişte meydana gelmiş olaylar hakkında karar vermeleri hâlinde oluşabilecek adaletsizliklerin önüne geçilerek hukuki güvenliğin sağlanmasına da katkıda bulunmaktadır (*Mardin Süryani Katolik Kilisesi Vakfı*, B. No: 2013/757, 13/6/2013, § 27; *Ayhan Kılıçoğlu*, B. No: 2014/14426, 24/1/2018, § 28).

14. Bu çerçevede Anayasa kurallarına aykırı olmamak kaydıyla kanun koyucunun izlediği suç ve ceza politikası uyarınca suçların ağırlığı ile suç konusunun kamu düzeni için oluşturduğu etkiyi dikkate alarak zamanaşımı sürelerini belirlemesi takdir yetkisi kapsamında kalmaktadır.

15. Suç tarihinden itibaren belli bir sürenin geçmesiyle ceza davasının açılmamasını, şayet dava açılmış ise davanın düşmesini öngören *dava zamanaşımı* süresinin işlemesini önleyen sınırlı sayıdaki hâller 5237 sayılı Kanun'un 67. maddesinin (1) numaralı fıkrasında açıkça düzenlenmiştir. Böylece soruşturmanın veya kovuşturmanın devamına engel olabilecek Kanun'daki sınırlı durumların varlığı hâlinde bunların çözüme kavuşmasına kadar dava zamanaşımı süresi işlemeyecek ve bu suretle soruşturma veya kovuşturmanın sonuçsuz kalmasının önüne geçilebilecektir.

16. İtiraz konusu kural uyarınca ceza mahkemesinde görülmekte olan dava sırasında başka bir mercide çözülmesi gereken bir mesele ortaya çıktığında çözüm sağlanana kadar beklenmesi gerekecek ve bu bekleme sırasında dava zamanaşımı süresi işlemeyecektir. Böylece gerçeğe ancak birbirine bağlı meselelerin çözümü ile ulaşılabilecek durumlarda ilgili mercilerin farklı sonuçlara ulaşmasının yaratacağı olumsuzlukların önüne geçilmiş olacak, çözüm sağlanana kadar geçecek zaman diliminde dava zamanaşımı duracağından yargılamanın bu türden bir sebeple sonuçsuz kalmasına engel olunarak adaletin tesisine katkı sağlanacaktır. Bu bağlamda kamu düzenini ilgilendiren bir unsur olan ve esasında devletin ceza verme hakkından feragat etmesiyle sonuçlanan zamanaşımı kurumunun sadece bireyler lehine değil genel olarak kamu yararı amacıyla öngörüldüğünün belirtilmesi gerekir.

17. Öte yandan uygulamada kural nedeniyle başka bir mercide hallolması gereken bir meselenin uzun kabul edilebilecek bir zaman diliminde çözülememiş olduğu durumlarda ceza davası açısından zamanaşımı işlemeyeceğinden davanın zamanaşımına uğraması hâlinde ilgili kişilerin elde edeceği hukuki sonuçlara ulaşmalarında gecikme yaşanacağı söylenebilir. Ancak her olayda münferiden değerlendirme yapmayı gerektiren makul sürede yargılanma hakkı bakımından yargılamaların kısa sürede sonuçlandırılması önemli olmakla beraber hukuki uyumsuzlukların çözümünde gerekli özenin gösterilmesi de büyük önem taşımaktadır (*Güher Ergun ve diğerleri*, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 40). Bu kapsamda kuralın ceza yargılamalarında gerçeğe en sağlıklı biçimde ulaşılmasını sağlamak için özenli hareket edilmesini ve bu arada geçebilecek zamanın cezasızlık sonucunu doğurmamasını amaçladığı anlaşılmaktadır.

18. Ayrıca kuralla ceza hâkimine, bakmakta olduğu uyumsuzluğun çözümüne etki edecek ve ancak başka bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin tespit edilmesinde takdir yetkisi tanındığı açıktır. Yargıtay içtihatlarında bu takdir yetkisi belli ölçüde denetime tabi tutulmakta ve böylece hukuki güvenliğin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır (Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E.2002/252, K.2002/388, 12/11/2002; Yargıtay 3. Ceza Dairesi, E.2007/3419, K. 2008/3337, 31/3/2008).

19. Diğer yandan ceza hâkiminin kovuşturmaya devam edebilmesi için önündeki meselenin çözümünde başka bir merciye başvurusunun ya da başka bir merciye beklemesinin her zaman bir zorunluluk olduğu söylenemez. Nitekim 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 218. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "*Yüklenen suçun ispatı, ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı ise; ceza mahkemesi bu sorunla ilgili olarak da bu Kanun hükümlerine göre karar verebilir. Ancak, bu sorunla ilgili olarak görevli mahkemede dava açılması veya açılmış davanın sonuçlanması ile ilgili olarak bekletici sorun kararı verebilir.*" hükmü ile ceza hâkimine,

önündeki meselenin çözümünde başka bir mahkemenin görevine giren konuda da o mahkemenin kararını beklemeksizin karar verebilme yetkisi tanınmıştır.

20. Anılan hususlar gözetildiğinde kuralın uygulanmasında birtakım kanuni ve usule ilişkin güvencelerin de sağlandığı görülmektedir.

21. Anayasa'nın 10. maddesinde *“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir./ Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz./ Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz./ Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz./ Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”* denilmek suretiyle kanun önünde eşitlik ilkesine yer verilmiştir.

22. Anayasa'nın anılan maddesinde belirtilen kanun önünde eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı; aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, kişilere ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

23. İtiraz konusu kuralda, kişiler arasında herhangi bir ayırım yapılmadan kovuşturma yapılmasının başka bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğu hâllerde, dava zamanaşımı süresinin bu meselenin çözümüne kadar işlemeyeceğinin düzenlendiği görülmektedir. Bunun ötesinde kanun koyucunun karşılaşılabilecek her tür durumu önceden öngörerek çeşitli ihtimallere göre düzenleme yapması kanunların genelliği ve soyutluğu ilkeleri ile bağdaşmayacağından yargısal uyumsuzluklarda ortaya çıkan sorunların her somut olayın özellikleri dikkate alınarak kuralın amacına uygun şekilde yorumlanması suretiyle mahkeme içtihatlarıyla çözülmesi gerekmektedir. Bu çerçevede dava zamanaşımı süresini durduran hâlleri düzenleyen kuralın eşitlik ilkesine aykırı bir yönü de bulunmamaktadır.

24. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 10., 36. ve 141. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN ve Serdar ÖZGÜLDÜR bu görüşe katılmamışlardır.

IV. HÜKÜM

26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 67. maddesinin;

A. (1) numaralı fıkrasının *“Soruşturma ve kovuşturma yapılmasının, izin veya karar alınması veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğu hâllerde; izin veya kararın alınmasına veya meselenin çözümüne veya...”* bölümünde yer alan *“Soruşturma...”*, *“...izin veya karar alınması...”*, *“...izin veya kararın alınmasına...”*, ibareleri ile *“...meselenin çözümüne...”* ibaresinden sonra gelen *“...veya...”* ibaresinin itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma imkânı

bulunmadığından bu ibarelere ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

B. (1) numaralı fıkrasının anılan bölümünün kalan kısmına ilişkin esas incelemenin “...veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin...” ve “...veya meselenin çözümüne...” ibareleri ile sınırlı olarak “...kovuşturma...” ibaresi yönünden yapılmasına OYBİRLİĞİYLE,

C. (1) numaralı fıkrasında yer alan “...veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin...” ve “...veya meselenin çözümüne...” ibarelerinin “...kovuşturma...” ibaresi yönünden Anayasa’ya aykırı olmadıklarına ve itirazın REDDİNE, Hasan Tahsin GÖKCAN ile Serdar ÖZGÜLDÜR’ün karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

14/11/2019 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Burhan ÜSTÜN

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğu, Selendi Asliye Ceza Mahkemesi tarafından itiraz yoluyla iptali istenen TCK’nın 67/1. maddesindeki; kovuşturmanın diğer bir mercide halli gereken meselenin çözümüne kadar dava zamanaşımının durmasını öngören kuralın iptali isteminin

reddine karar vermiştir. Yerel mahkemenin iptal isteminin temeli olan ceza davası 23 yıldır devam etmektedir.

2. Ceza hukukunda zamanaşımı kurumunun kabulü çeşitli gerekçelere dayandırılmaktadır. Ancak bu görüşlerin temelleri ceza hukukunun amacıyla bağlantılıdır. Genel olarak kabul edildiği üzere ceza normları, hukuk (toplum) düzenini bozanların fiilleriyle yüzleşip tekrar suç işlemekten vazgeçmeleri ve gelecekte suç işlemesi muhtemel kişilere karşı toplumun korunması işlevini görmektedir. Başka deyişle ceza normlarının suçları önlemeye ilişkin genel ve özel önleme işlevi bulunmaktadır. Ancak bu amacın ve işlevin gerçekleşebilmesi için yargı sisteminin ceza davalarını makul bir sürede sonuçlandırabilmesi gerekmektedir.

3. Zamanaşımıyla ilgili olarak genelde savunulan görüşe göre ise eylemden uzun süre geçtikten sonra fiilin etkilerinin sosyal hafızadan silineceği için bu aşamada yaptırım uygulanması fail üzerinde beklenen etkiyi uyandırmayacağı gibi sosyal faydası da kalmayacak, hatta yaptırım uygulaması aradan geçen sürede yeniden kurulan barış düzenine zarar verebilecektir. Nitekim doktrinde benzer gerekçelerle zamanaşımı kurumu ile esasında kamunun yararının gözetildiği ve uzun yıllara karşın ceza uyumsuzluğunun sona erdirilememesi dolayısıyla kamu düzeninin yeniden bozulmasının zamanaşımı ile önlendiği belirtilmektedir (Fahri Gökçen Taner, Ceza Hukukunda Zamanaşımı, Ankara 2008, s. 45).

4. Zamanaşımı lehine ileri sürülen görüşlere karşı da itirazlar ileri sürülmüştür. Bu itirazlar özellikle toplumu derinden sarsan; insanlığa karşı suçlar, hayata karşı suçlar ve işkence gibi suç tipleri bakımından söz konusu olmaktadır. Buna karşın hukuk düzenlerinde daha uzun süreler öngörülerek de olsa önemli suçların zamanaşımı kuralları kapsamına alınması tercih edilmektedir. Türk Ceza Kanunu'nun 66. maddesi de bu doğrultuda düzenlenmiştir. Ayrıca hukukumuzda zamanaşımı hükümleri, *lehe kanunun geçmişe uygulanması ve aleyhe kanunun geçmişe yürümemesi* ilkelerini barındıran Anayasanın 38/1. maddesine (ilkeler için bkz. AYM 17.5.2019, 2019/9 E. – 2019/27 K.) tabi kılınarak, ceza normlarının kanuniliği bağlamıyla anayasal güvence altına alınmıştır (AY m. 38/2).

5. Diğer taraftan Anayasanın 36 ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesi uyarınca devletin, kişilerin makul sürede yargılanmalarını temin edecek bir yargı sistemi kurma yükümlülüğü bulunmaktadır. Adil yargılanma hakkı bağlamında makul sürede yargılanma hakkının amacı ve devletin yükümlülükleri AİHM tarafından şöyle ifade edilmiştir: *“Bütün hak arayanlar için geçerli olan bu hükmün amacı, kişileri yargılama işlemlerinin sürüncemede kalmasına karşı korumak; özellikle ceza davalarında suçlanan kişinin uzun süre davasının ne şekilde sonuçlanacağı endişesi ile yaşamasını önlemektir.”* (AİHM Stogmüller/Avusturya, No : 1602/62, 10.11.1969, par. 5). Ayrıca makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği kimi davalarda AİHM Sözleşmenin 13. maddesinde yer alan etkili hukuk yolu oluşturma yükümlülüğünün de ihlal edildiği sonucuna ulaşabilmektedir (Kudla/Polonya, No: 30210/96, 26.10.2000, par. 148, 149). Anayasa Mahkemesi kararlarında ise; “Anayasa'nın 36. ve AİHS'in 6. maddeleri ile kişilere, medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyumsuzluklar yanında, cezai alanda yöneltilen suçlamaların da (suç isnadı) makul sürede karara bağlanmasını isteme hakkı tanınmış” olduğu ifade edilmektedir (bkz. B. No : 2013/695, 9.1.2014, par. 32).

6. Makul sürede yargılanma hakkının bir amacı adaletin gecikmeden tesis edilmesini ve böylece adalet sisteminin etkililiği ve güvenilirliğinin korunmasını sağlamak (bkz. H. V. Fransa, A 162-A (1989) par. 58) ise de ikinci amacı uzun süren yargılamalar dolayısıyla kişilerin manevi olarak yıpranmalarının önlenmesidir. Özellikle ceza davalarında bir suçla itham edilen kimsenin uzun yıllar boyu akıbetinin ne olacağına ilişkin belirsizlik içinde kalması, itibarının zedelenip sürekli bir savunma halinde ve ceza tehdidi altında yaşamasının kabul edilemez sonuçlara neden

olması, makul sürede yargılanma hakkının kabul edilmesinin önemli nedenlerindendir. Yıllar sonra verilecek beraat kararı, oluşan manevi yıpranmayı telafi etmemektedir (bu konuda bkz. AİHM Stogmuller/Avusturya, A 9 (1969), par. 40; Harris/Boyle/Bates/Buckley, Avrupa İnsan Hakları Hukuku, 1.B. Ankara 2013, s.281). Belirtilen yönleriyle ceza davalarında uzun yargılama süreçlerinin suç ithamı altındaki kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkını da ihlal edebileceği açıktır. Sonuç olarak suç işlediğinin mahkemece sabit görülmesi durumunda kanunda öngörülen cezaya muhatap olması adaletin bir gereği ise de yargı sisteminin iyi işlememesi vb. nedenlerle kişilerin yıllar boyu belirsizlik içerisinde tutulması hukuk devletinde kabul edilebilir bir durum değildir.

7. Bu açıklamalar sonunda zamanaşımı kurumunun hukuk devleti ilkesinin gereklerinden olan hukuki güvenlik ve belirlilik ilkeleri ile adalet ve hakkaniyet ilkelerinin bir gereği olduğu söylenebileceği gibi, Anayasanın 17/1. maddesindeki maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı ile 36. maddesinde özel olarak düzenlenen adil yargılanma hakkının da bir gereği olduğu değerlendirilmelidir. Buna karşın toplumsal düzeni derinden sarsan (ve ulusal üstü hukukta da benimsendiği üzere) insanlığa karşı suçlar, işkence gibi bir kısım çok ağır nitelikli suçlar ile yaşam hakkına yönelik suçlar bakımından devletlerin takdir hakkının bulunduğu düşünülmelidir. Aynı şekilde devletlerin takdir yetkisinin suç tiplerine ve toplumsal ihtiyaçlara göre zamanaşımı sürelerinin düzenlenmesi konusunda da söz konusu olduğu kabul edilmelidir.

8. İncelenen dosyada ormandan açma yapma suçunun yargılanması, sanığın mülkiyet iddiası nedeniyle kadastro davasındaki mülkiyet sorununun çözülmesi amacıyla bekletici mesele yapılmış ve Yargıtay da bu yönde karar vermiştir. İtiraz yoluyla kuralın iptalini isteyen mahkemenin önünde *23 yıldır devam eden bir ceza davası* bulunmaktadır. Böyle bir durumda ilgili hukuk uyumsuzluğunun sonucunun beklenmesinin hukuki bir zaruret olduğu açıktır. Bu olaydaki durumun istisnai ve dosyaya özgü olduğu da ileri sürülebilir. Fakat sıradan bir ceza davasının 4 yılı geçmemesi gerektiği, aksi takdirde makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilmesi sonucunun doğabileceği değerlendirildiğinde, bu olaydan hareketle incelemeye konu kural bağlamında devletin uygun yasal zemini oluşturma yükümlülüğünün gözden geçirilmesi gerekmektedir.

9. Benzer başka davalar da gözetildiğinde kural, somut olaydaki gibi Ceza Kanunundaki olağan zamanaşımı sürelerini dahi aşacak biçimde ceza davasının uzamasına yol açılabilmektedir. Bu durumda ceza davasının sonuçlanmasındaki kamusal yarar ile sanığın adil yargılanma ve maddi ve manevi varlığını geliştirme hakları arasındaki çatışmada adil bir denge kurulması gerekmektedir. Belki beraat de edebileceği halde geleceğiyle ilgili endişeli bir şekilde yıllarca ceza tehdidi altında tutulması, onun hukuki güvenlik hakkını da ihlal etmektedir. Dolayısıyla belirtilen anayasal ilkeler karşısında menfaatler arasındaki adil dengenin kurulması yönünde devletin pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu dengenin kurulmasının yollarından biri, ceza kanununda zamanaşımının durma sebeplerine ilişkin olarak üst sınır getirmek olabilir. Başka deyişle burada TCK'nın 67/1. maddesindeki kural, yararlar arasında olması gereken adil dengeyi kurmaktan uzak olup, bu eksiklik yargılananların adil yargılanma hakkının ihlaline yol açabildiği gibi hukuk devleti ilkesi ile kişinin varlığını koruma hakkı yönünden de devlete düşen pozitif yükümlülük kapsamında kuralın yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Belirtilen nedenlerle kuralın, Anayasanın 2., 17 ve 36. maddelerine aykırılığı nedeniyle iptal edilmesi gerektiği görüşündeyim.

Başkanvekili
Hasan Tahsin
GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

İptali istenen kural herhangi bir üst sınır belirtmeksizin, soruşturma ve kovuşturma yapılmasının diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğu hallerde dava zamanışımının duracağını hüküm altına almaktadır. Başvuruya esas davanın incelenmesinde, orman alanında tarla açma suçundan sanık olan kişinin bu davasının, Kadastro Mahkemesinde devam eden mülkiyet iddiasına dayalı davanın sonucuna bağlı olduğu değerlendirilerek, bu davanın “bekletici mesele” kabul edildiği, ancak toplamda 127 celse ve 28 yıldır devam eden bu davanın hâlâ sonuçlanmadığı görülmektedir. Bu durumda, sanığa isnat edilen suçun sabit olması halinde dahi, o suça ilişkin zamanışımının birkaç katı kadar bir bekleme süresini zamanışımı yönünden dikkate almayan kuralın ölçülü olduğundan söz edilemez. Kaldı ki Anayasa’nın 38. maddesinin ikinci fıkrasındaki düzenleme uyarınca dava ve ceza zamanışımı süreleri Anayasal kurumlar olup; bunlara ilişkin yasal düzenlemelerin sanıklar yönünden esaslı hak kaybına yol açmayacak biçimde yapılması gerekir. Oysa iptal istemine konu kuralda hiçbir sınırlama getirilmemiş; bekletici mesele sayılan yargılamanın 30-40 sene sürmesi halinde dahi zamanışımının durmaya devam edeceği ilkesi benimsenmiştir. Böyle bir kabulün bir hukuk devletinde yeri olmaması gerekir.

Açıklanan nedenlerle, kuralın Anayasa’nın 2., 13. ve 38. maddelerine aykırı düştüğü ve iptali gerektiği kanaatine vardığımdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılamadım.

Üye
Serdar
ÖZGÜLDÜR